

Teisės aktualijos

PAŽINTIS SU MIŠELIU VILE IR JO TEISĖS FILOSOFIJA

Bronius Sudavičius

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Konstitucinės ir administracinės teisės katedros docentas
socialinių mokslų daktaras
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 78

Michel Villey (Mišelis Vile) (1914–1988) laikytinas vienu iškiliausių prancūzų teisės filosofijos autoritetų. Nepaisant to, net ir būdamas daugelio knygų („Teisės filosofijos istorijos pamokos“, „Teisės filosofija“, „Teisė ir žmogaus teisės“ ir kt.) autorius, garsus dėstytojas (dėstė teisės filosofiją Strasbūro ir Paryžiaus antrajame universitetuose), „Teisės filosofijos archyvų“ redaktorius, jis ir jo kūryba buvo mažai žinoma Lietuvos ir kitų Rytų Europos valstybių teisės mokslo sluoksniuose. Ironiška, tačiau M. Villey, čia tiesiog „liko nepastebėtas“.

Manytina, kad 2005 metais pasirodžiusi Nikolajaus Kravcovo knyga „Mišelio Vile teisės filosofija“¹ iš dalies užpildys šią spragą ir paskatins Lietuvos mokslininkus susidomėti gausiu moksliniu M. Villey palikimu.

N. Kravcovas savo knygoje siūlo sisteminių-analitinį (kartais – kritinį) prancūzų

teisės filosofo pažiūrų pateikimo modelį. Tai išties vertinga, nes vienas iš M. Villey kūrybos ypatumų yra tas, kad jis pats sąmoningai nesiekė sisteminti savo pažiūrų. Struktūriškai N. Kravcovo knygą sudaro įvadas, trys stambūs skyriai, pabaiga ir priedai.

Įvade ir pirmajame knygos skyriuje „Villey vieta XX amžiaus teisės filosofijoje. Villey koncepcijos pamatiniai teiginiai“ autorius dėsto savo požiūrį į M. Villey vietą prancūzų ir pasaulio teisinės minties istorijoje. Čia, be kita ko, skaitytojas galės susipažinti su trumpu M. Villey gyvenimo aprašymu, taip pat su autoriaus požiūriu į tą ypatingą vietą, kurią M. Villey užėmė praėjusio šimtmečio intelektualiniuose sluoksniuose. Be to, čia glaustai išdėstomi prancūzų mąstytojo teisinės koncepcijos pagrindai.

Antrasis knygos skyrius „Šiuolaikinės teisinės minties krizės ištakos“ ištiesai skirtas Europos teisės istorinės raidos koncepcijai, kurią yra išplėtojęs prancūzų teoretikas. Pastarosios koncepcijos pagrindinė

¹ Кравцов Н. А. *Философия права Мишеля Вилле*. Ростов н/д. Изд-во Рост. ун-та, 2005. 256 с. ISBN 5-9275-0134-6.

idėja ta, kad M. Villey teisę mano esant išskirtinai europiniu reiškiniu, taip faktiškai paneigdamas teisės egzistavimą Rytuose. Maža to, M. Villey įsitikinimu, Vakarų civilizacijos atsisakymas savo pirmąpradės teisinės tradicijos (tradicijos „dikaion“), kuriai pradžią davė Aristotelis ir romėnų teisininkai, Rytų tradicijų (Toros) perėmimas yra pagrindinė teisinės minties krizės, prasidėjusios Naujųjų laikų epochoje ir tebetrunkančios lig šiolei priežastis.

Trečiasis knygos skyrius „Pagrindinės teisės supratimo krizės apraiškos ir jos įveikimo būdai“ būtent ir yra skirtas pagrindinėms europietiško teisės supratimo krizės apraiškoms, išskirtoms M. Villey, nagrinėti. Joje taip pat analizuojami M. Villey pasiūlyti krizinių reiškinių įveikos būdai. Prancūzų mąstytojo teigimu, europinė teisės tradicija susidūrė su iškreiptu pagrindinių teisių sąvokų, tokių kaip antai: „nuosavybė“, „prievolė“ ir kt., tikrosios reikšmės supratimu. Be to, ir pats „teisės“ supratimas, M. Villey manymu, nebėra vienodas: kiekviena teisės filosofinė mokykla siūlo savitą šio reiškinio supratimą, o tai lėmė situaciją, kai Europoje „nebeliko vieningos teisės filosofijos, nes jų yra mažiausiai dešimt“. Pagal M. Villey mokymą, Europos mokslininkai prarado teisingą teisės, moralės ir politikos santykio supratimą, todėl į teisės sritį buvo perkeltos priešingos jai konstrukcijos, o tai nebeleidžia aiškiai atskirti grynai teisės nuo jai artimų sričių (pavyzdžiui, nuo „administracinės“ ar „policinės“).

N. Kravcovo teigimu, M. Villey manė, kad Europoje leistas moralės ir teisės sugretinimas, o kartu ir individualizmo vyravimas suprantant teisę lėmė visiškai klaidin-

gą žmogaus teisių koncepcijos atsiradimą. M. Villey buvo tiek šios koncepcijos, tiek ja remiantis Europoje susiklosčiusios teisinės praktikos priešininkas. Nepaisant to, M. Villey nebuvo visiškai svetimos humanizmo idėjos. Manytina, kad N. Kravcovas teigus, pabrėždamas, kad kritikuodamas žmogaus teises M. Villey pasisako ir kaip objektyviai mąstantis mokslininkas, kurį erzina visokia dogmatika, ir kaip tikras intelektualas, atsisakantis suprasti kolegų siekimą stebėti madą nekreipiant dėmesio į sveiką protą. N. Kravcovas ne be pagrindo pažymi, kad dabartinis žmogaus teisių koncepcijos statusas Europoje iš dalies primena marksizmo statusą socializmo sąlygomis – žmogaus teisių koncepcija yra vertinama kaip neginčijama ir nepaneigiamą, o mėginimai suabejoti jos teisingumu gali sukelti oficialių sluoksnių neigiamą reakciją. N. Kravcovo manymu, tai silpnina intelektualinį mokslo potencialą apskritai, sudaro galimybę į mokslą įsilieti abejotinos reputacijos „mokslininkams“. Todėl, nors M. Villey kritinė pozicija žmogaus teisių klausimu ir neišvengė kraštutinumų, galima sutikti su daugeliu jo nuostatų šiuo klausimu.

Detaliai nevardydamas visų M. Villey nurodytų teisinės minties krizės apraiškų, N. Kravcovas išskiria prancūzų mokslininko siūlomą vienintelį jų įveikos būdą – sugrįžimą prie europinės teisinės tradicijos ištakų, prie antikos klasikos. M. Villey įsitikinimu, teisė neturi būti suvokiama kaip normų visuma ir kaip reguliavimo sistema apskritai. Skirtingai nei moralė, politika ir religija, ji (teisė) nevaldo žmonių elgesio, bet yra teisingo socialinių vertybių paskirstymo užtikrinimo priemonė. N. Kravcovo

teigimu, M. Villey šiuo klausimu iš esmės solidarizuojausi su Aristotelium, pagal kurį teisė yra „teisingumo visuomeniniuose santykiuose palaikymo priemonė“. Todėl M. Villey ragino atsisakyti racionalistinio prigimtinės teisės supratimo, teigė, kad prigimtinė teisė – tai teisinga socialinių vertybių atitiktis natūraliai reiškinių tvarkai.

Baigiamojoje knygos dalyje N. Kravcovas pirmiausia pažymi stipriuosius M. Villey koncepcijos ypatumus, kartu nepamiršdamas pabrėžti ir silpnųjų, pirmiausia istorinio ir loginio pobūdžio netikslumų. Knygos autorius pažymi, kad M. Villey,

pasisakydamas prieš šiuolaikines teisės supratimo dogmas, iš esmės ir pats paverčia dogma Aristotelio teisės sampratą, kartu paneigdamas istorinę teisės sampratos rutuliojimosi galimybę.

Knygos Prieduose pateikiami verstiniai fragmentai iš M. Villey veikalų („Teisės filosofijos“ ir „Teisės ir žmogaus teisių“) bei paties N. Kravcovo straipsniai, temiš-kai susiję su M. Villey darbais. Taigi, tiek pati knyga, tiek jos priedai pakankamai išsamiai perteikia M. Villey kūrybą bei mokslinę koncepciją ir turėtų paskatinti sisteminių M. Villey mokslinio palikimo tyrinėjimą.

Įteikta 2007 m. rugsėjo 7 d.

Priimta publikuoti 2007 m. gruodžio 5 d.